

Pressmeddelande

Stockholm 28 juni 2011

Hushållens ekonomi 40 år, andra delrapporten:

Hushållens tillgångar

Hushållen har totalt sett stora tillgångar. De har ökat under de senaste 40 åren, men de är mycket ojämnt fördelade. Hälften av de finansiella tillgångarna är dessutom inte direkt tillgängliga pengar utan är inlåsta i bostadsrätter och olika kollektiva pensionssystem. Skulderna har också ökat, både i relation till inkomster och i kronor räknat.

- Hushållens inkomster ska bära dubbelt så stora lån idag som för 40 år sedan, konstaterar Daniel Ragnegård, Institutet för Privatekonomi på Swedbank.

Under de fyra decennier som gått från början av 1970-talet har hushållens tillgångar, efter avdrag för skulder, blivit 32 gånger större. De kollektiva sparformerna utgör en betydande del av ökningen. Samtidigt är dessa tillgångar som inte är tillgängliga att disponera utan är reserverade för pensionstiden.

Skulderna har stigit och har blivit 34 gånger större under perioden. Samtidigt har hushållens disponibla inkomster stigit enbart 17 gånger. Det innebär att hushållen har dubbelt så stora lån att betala med sina inkomster idag jämfört med 1970. Då var skulderna 77 procent av de disponibla inkomsterna. Idag utgör skulderna närmare 160 procent av inkomsterna. Se diagram 1

70- och 80-talen präglades av inflation. Penningvärdet har urholkats med 86 procent under hela perioden. Se diagram 2. Om hushållens nettoförmögenhet stigit drygt 32 gånger i nominella tal har den stigit enbart 17 gånger i fasta priser. Inflationen har varit besvärande för spararna då realräntan på banksparande varit negativ under merparten av åren. Under perioden med hög nominell sparränta var ändå inflationen högre vilket ledde till att sparandets värde efter skatt minskade betydligt.

- Som sparare måste du ha haft en värdetillväxt på mer än 600 procent för att ligga på plus, räknat på hela 40-årsperioden, framhåller Daniel Ragnegård.

När nu inflationen befinner sig på en lägre nivå betyder det att den reala avkastningen är på en högre nivå, trots att den nominella räntan ser låg ut. Se diagram 3.

- Det är alltså inte självklart att en hög räntesats ger bra avkastning. Det är lätt att luras tro att inflation är en del av avkastningen på sparandet, menar Daniel Ragnegård.

Det totala sparkapitalet är stort och hushållen äger stora tillgångar, men jämfört med inkomsterna som är jämnt fördelade i samhället så är det på ett helt annat sätt när det gäller förmögenheterna. Här är fördelningen mycket ojämn. Se diagram 4.

Det syns också tydligt när man ser till den stora skillnaden på genomsnitt och median. Bland dem som har en finansiell förmögenhet är genomsnittet 236 000 kronor medan medianförmögenheten bara är 71 000 kronor. Med hänsyn till alla tillgångar är genomsnittlig förmögenhet 601 000 kronor och medianen endast 60 000 kronor.

Om man dessutom tar hänsyn till att det finns en latent skatt som en dag ska tas av de finansiella tillgångarna förstår man att det svenska folket i allmänhet har rätt begränsat med tillgångar.

Tillgångarna fördelas idag på allt fler sparformer. 1970 var närmare 65 procent placerade som inlåning. Idag är den andelen nere i 35 procent, vilket ändå är en rätt hög siffra. 2001 var andelen 23 procent. Den sparform som är näst vanligast idag är individuellt försäkringssparande, en sparform som inte syntes i statistiken 1970.

Att ha ett sparande som är fördelat på både aktie- och räntemarknad är alltså vanligare idag och möjliggör en bättre avkastning på sikt för hushållen. Börsen sägs visserligen svänga allt kraftigare med åren. Men ser vi på de procentuella rörelserna har de alltid varit stora på börsen, så även under 70-talet.

En stor del av det finansiella sparandet utgörs numera av de kollektiva sparformerna som beror på avsättningar till tjänstepension och premiepension. Det sparandet är också det som ökat mest. Premiepensionens andel har ökat från 5,8 procent till 27,6 procent av det kollektiva sparandet. Se diagram 5

- Detta sparande kommer att öka även i fortsättningen tack vare övergången från förmånsbestämda till premiebestämda pensioner, konstaterar Daniel Ragnegård.

För ytterligare information:

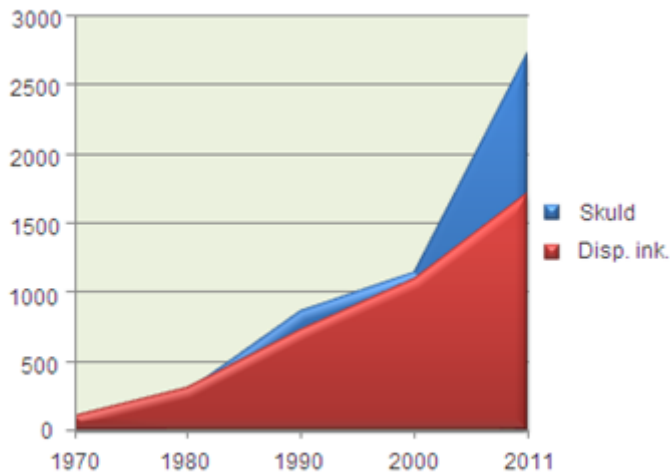
Daniel Ragnegård, 08-5859 0254, 072-728 02 54

Ylva Yngveson, 08-5859 0245, 070-200 1245

Institutet för Privatekonomi, Swedbank

Diagram/Tabellbilaga

Diagram 1. Hushållens skulder och disponibla inkomster. 1970-2011, nominella tal.

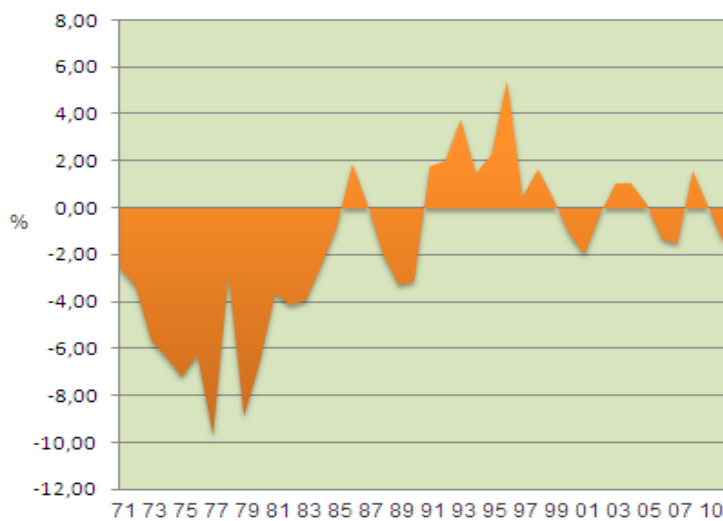
Källa: SCB

Diagram 2. Penningvärdets urholkning 1971-2011.

Källa: SCB och egen bearbetning

Diagram 3. Realavkastning på banksparande, efter skatt

Källa: Institutet för privatekonomi

Diagram 4. Nettoförmögenheten i tkr fördelat på antal individer, 2007

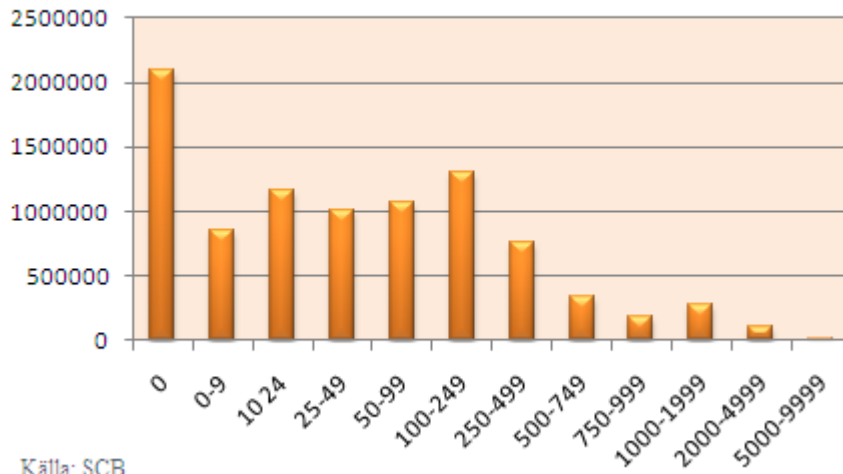
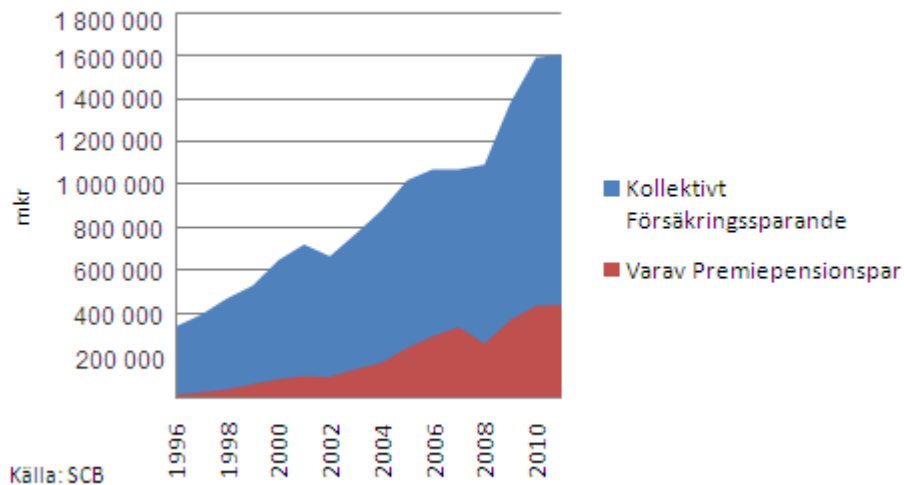

Diagram 5. Kollektivt försäkringssparande

HUSHÅLLENS EKONOMI UNDER 40 ÅR

1971 – 2011

Del 2. Hushållens tillgångar

Daniel Ragnegård
Institutet för Privatekonomi

Juni 2011

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Hushållens ekonomi under 40 år.....	3
1. Kort om det ekonomiska läget 1971	3
2. Hur inflationsutvecklingen påverkade sparandet.....	4
3. Hur beskattningen påverkade sparandet	6
4. Genomsnittssvenskens sparande.....	7
5. Hushållens relativa sparande	9
6. Hur hushållens finansiella tillgångar fördelas.....	11
7. Sammanfattning	15
Källförteckning.....	16
Diagrambilaga.....	17

Hushållens ekonomi under 40 år.

del 2

Hushållens tillgångar

1. Kort om det ekonomiska läget 1971

Sverige är ett ekonomiskt framgångsrikt land som just börjat uppleva en kraftigt ökad inflationstakt.

För att förstå hur sparandet har utvecklats och förändrats under de senaste 40 åren måste vi sätta oss in i hur situationen såg ut i vårt land och omvärlden 1971.

Sverige hade gått från att i början av århundradet varit ett fattigt agrart beroende land i norra Europa till att bli det fjärde rikaste landet i världen vid 1970-talets början. En enastående ekonomisk resa som gav landet ett mycket gott självförtroende. De flesta hade ett arbete, arbetslösheten befann sig på nivåer under 2 procent¹. Utrymme att finansiera en ökad välfärd fanns och den offentliga sektorn byggdes ut. I denna nya växande sektor fick många kvinnor arbete då de just fått skatteincitament att börja arbeta när sambeskattning av familjen nyligen togs bort.

1971 är ett mycket intressant år för att påbörja utgivningen av Fickekonomen. Samma år avvecklades nämligen Bretton Woods. Dollarn hade efter andra världskrigets slut nått status av världsvaluta, i praktiken rent guld då USA garanterade värdet av utestående dollar med motsvarande mängd guld. Ökande statliga utgifter inom landet, liknande vår situation, samt Vietnamkriget urholkade guldreserven till den grad att endast 16 procent av världens guld ägdes av USA 1971. 1948 hade innehavet varit hela 67 procent².

Guldet som skulle backa upp de 50 miljarder i dollarsedlar som ägdes av utlandet var bara värt 15 miljarder dollar. De Gaulle insåg och agerade på denna obalans och begärde leverans av fysiskt guld från USA mot sina dollarinnehav. Lösningen för USA blev att avsluta den utställda garantin för att inte fler skulle begära guld för sina dollar. Resultatet blev att mängden dollarsedlar gick att öka för att motsvara utgifterna. Detta agerande lade grunden för en period med stark inflation. Omvärlden sökte andra och nya lösningar för att värdera valutor mot varandra och detta skapade oro på världens marknader. Följder sprungna ur inflationen var exempelvis oljekrisen som uppstod då de oljeproducerande länderna justerade priset på olja uppåt efter den ökade mängden dollar.

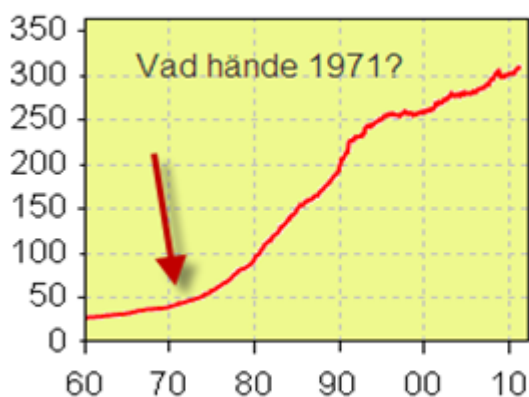
Detta påverkade även Sverige i stor utsträckning då inflationen exporterades runt i ekonomin. All inflation var inte importerad, även vi hade fått ökade statliga utgifter då samhällets funktioner byggts ut. Priserna steg kraftigt. Diagram 1 visar konsumentprisindex för alla varor.

---

¹ Statistisk årsbok 1971

² ⁴ The International Economics Study Center

Diagram 1. Konsumentprisindex år 1960-2011. Basår 1980

Källa: EcoWin

2. Hur inflationsutvecklingen påverkade sparandet

Det är lätt att förväxla inflationen med avkastning. Allt under 600 procents avkastning har urholkat värdet av sparandet.

Inflation medför en förväntan på fortsatt stigande priser som i sin tur skapar högre lönekrav som kompensation för de framtida högre priserna. För ett exportberoende land som Sverige betyder det att våra produkter blir dyrare utomlands och därmed svårare att sälja.

Inflation kan tydliggöras genom att visa hur värdet på den svenska tusenlappen förändrats sedan 1971 fram till idag.

1 000 kronor år 1971 motsvarar i våra dagars penningvärde 7 000 kronor. Detta innebär att en tusenlapp från 1971 har minskat sitt värde med 85,75 procent på 40 år och är nu bara värd 142,50 kr. Eller uttryckt i termer av sparande så måste en motsvarande placering stigit i värde med 600 procent för att enbart bevara köpkraften från 1971. All avkastning under 600 procents uppgång är negativ då det innebär att inflationen har minskat värdet av placeringen.

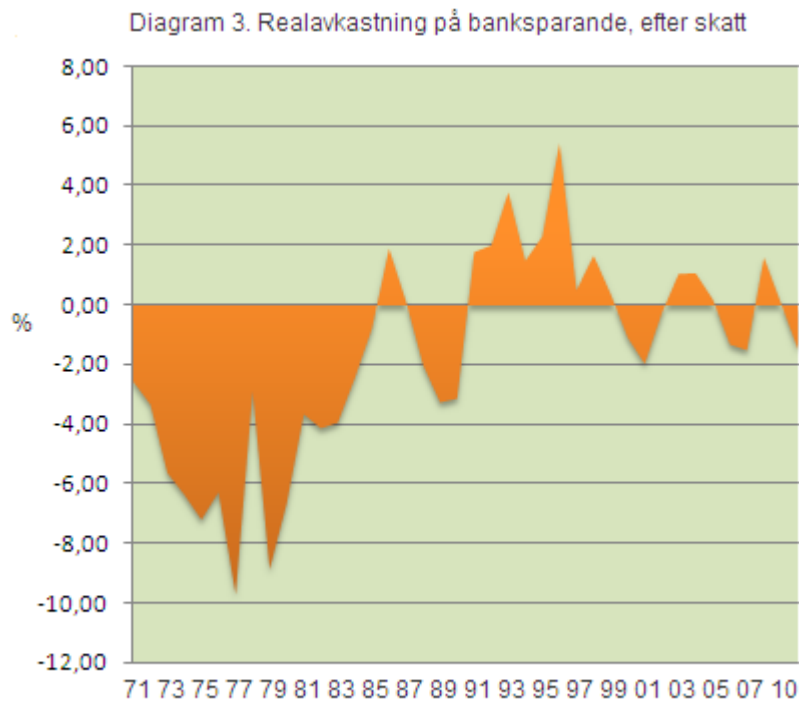
Diagram 2. Penningvärdets urholkning 1971-2011.

Källa: SCB och egen bearbetning

För att en sparare ska kunna behålla sin köpkraft över tid samt få ett ökat värde behöver avkastningen växa snabbare än inflationen. Detta kan tyckas vara en självklarhet men hur har detta fungerat i praktiken?

Diagrammet nedan visar vad ett sparande på bankkonto avkastat efter inflation och skatt sedan 1971.

Källa: Institutet för privatekonomi

"He who understands interest -- earns it. He who doesn't understand interest -- pays it."

Under perioden 1971 fram till mitten av 80-talet var avkastningen negativ. Detta skedde under en period då de nominella räntorna samtidigt var höga, mellan 5 och 10 procent. Tar vi hänsyn till effekten av inflation och skatt var räntan lägre och resultatet blev även negativ avkastning i reala termer. Köpkraften minskade alltså under tiden kapitalet sparades och förräntades. I klartext betyder det att långivaren fick betala ränta till låntagaren. Ett sådant förhållande motverkar sparviljan.

De senaste åren har den nominella räntans lägre nivåer ifrågasatts, även om räntesparandet faktiskt har gett en bättre real avkastning under andra halvan av perioden som figuren visar jämfört med tidigare då räntan var nominellt hög. Det är tydligt att spararen inte alltid resonerar i reala termer.

Helt avgörande för att lyckas med sparandet historiskt har varit, och är fortsättningsvis, att känna till inflationen och veta hur den kan pareras för att nå en realistisk avkastning.

3. Hur beskattningen påverkade sparandet

Skatten på sparandet var tidvis hög. För att öka incitamentet att spara har olika subventioneringsformer använts.

Beskattningen av sparandet var under 1970-80-talen utformat så att den skedde på marginalen, det vill säga avkastningen på sparandet lades till ovanpå arbetsinkomsten. I praktiken gav detta att, fram till 1991 års skattereform, skatten på sparandet ofta var i samma nivå som på en höginkomsttagarlön idag, då med skattesatser på som mest 87 procent. För att lindra detta medgavs avdrag av kapitalinkomsten på 400 kronor per person. 1978 var avdraget 800 kronor per person och 1 600 för makar för att 1986 höjas till 1 600 kronor per person. Den ändring skattereformen medförde var en separering av skatten på inkomst av tjänst och av kapital där inkomstslaget kapital fick en proportionell skattesats, 30 procent.

Under en kortare period de två efterföljande åren sänktes skattesatsen till 25 procent på kapitalvinster och på utdelning av svenska aktier för att inkomståret 1994 sänkas till 12,5 procent. 1995 höjdes skatten åter till nuvarande 30 procent.

Sparandet har på olika sätt subventionerats. I början av 1970-talet fanns Lönsparandet där staten lockade med utlottning av vinster. Skattesparkontot infördes den 1 oktober 1978. 20 procent av beloppet som sparats under året gav skatteminskning vilket gällde fram till 1983 då skatteminskningen sänktes till 10 procent. En annan fördel var att räntan inte beskattades. Det fanns även ett skattefondkonto för månadssparande på upp till 400 kronor, detta höjdes sedan 1981 till 600 kronor per insättning. Skatteminskningen var 30 procent fram till 1983 då den sänktes till 20 procent av sparad belopp under året. Avyttrades fondandelarna efter 5 år blev eventuell kursvinst skattefri.

Allemanssparandet var ett skattebefriat sparsystem som infördes 1984 för alla över 16 år istället för det tidigare skattsparandet. Sparandet skedde antingen på ett konto med ränta, där pengarna slussades vidare direkt till Riksgäldskontoret. Eller till sparande i bankernas allemansfonder som innehöll minst 75 procent aktier. I och med skattefördelen var sparandet begränsat till 600 kronor i månaden 1984. Beloppet höjdes 1985 till 800 kronor i månaden för att sedan höjas 1994 till 2 000 kronor. Den som började spara under de tre sista kvartalen 1988 fick startbonus motsvarande 5 procent årlig ränta, dock max 300 kronor. Ett annat undantag var att under december 1988 till februari 1989 fick en extra summa om 5 000 kronor avsättas.

Sparandet var inte bundet och möjligt att ta ut, men mot en avgift om 1 procent. Utdelningar och reavinster var dock skattefria. För att göra ett uttag från ett vanligt sparkonto tidigare krävdes att spararen meddelade banken om uppsägning av ett belopp 12 månader i förväg för att sedan komma ihåg att ta ut beloppet under en 14-dagarsperiod. Allemanssparandet togs upp som förmögenhet, sparkontot till hela beloppet och fonden till 75 procent. En gräns fanns för hur stort beloppet fick vara, 75 000 kronor 1989. 1990 beslutades att införa skatt på sparandet med 20 procent för att 3 år senare vara uppe i 30 procent. Skatten minskades efter detta åter till 20 procent. Från inkomståret 1997 var skattefördelen sedan helt borttagen och därmed insättningsbegränsningarna.

Även beskattningen på aktieinnehav såg annorlunda ut, men fram till 90-talet. På innehav som ägts mer än två år beskattades endast 40 procent av vinsten vid en försäljning istället för hela vinsten på innehav kortare än två år. Senare ändrades fördelen med tvåårsinnehaven av aktier till att beskattas med 50 procent för att sedan helt avskaffas i skattereformen då hela vinsten skulle beskattas.

Förmögenhetsskatten har funnits under lång tid i Sverige, men avskaffades 2007. Inkomståret 2006 betalades 5,9 miljarder kronor in i förmögenhetsskatt av 284 000 personer.

Beskattningen skedde på nettotillgångar överstigande 1,5 miljoner kronor för ensamstående samt 3 miljoner kronor för par. Skattesatsen var rak, 1,5 procent sedan 1992. Dessförinnan var förmögenhetsskatten progressiv.

Övriga skatter som rör kapital och som har avskaffats är arvs- och gåvoskatterna som försvann 2004.

4. Genomsnittssvenskens sparande

”Den svenska konsumtionsstandarderna är så hög, att ingen någonsin egentligen når upp till den” aforism - Olle Strandberg

Gini-koefficienten visar en jämn inkomstfördelning i Sverige samt ett ojämnt sparande. Medelvärde används ibland gällande sparande, mer rättvisande är att använda medianvärdet.

Ett mått för att mäta skillnaden i inkomst på är gini-koefficienten. Spridningen i Sverige var 0,248 år 2009 enligt Eurostat, exklusive inkomst av kapital. Ju lägre tal desto jämnare. Det gör vårt land till ett av de länder som har den mest jämna inkomstfördelningen³. Detta är en kunskap många känner till och som ofta debatteras.

När det gäller sparandet är det inte lika välkänt hur det ser ut i Sverige. Här återfinns vi med en fördelning som i det närmaste är motsatsen, med en totalt ojämn fördelning. Enligt SCBs förmögenhetsstatistik är fördelningen mellan tillgångar som genererar avkastning i händerna på fåtalet personer.

Tabell 1. Ginikoefficient på förmögenhet. Fördelning av tillgångar. 1,0, en äger allt, 0,0, alla äger lika.

Tillgångsslag	Gini-koefficient
Hyresfastigheter	0,999
Jordbruksfastigheter	0,986
Börsnoterade aktier	0,980
Obligationer samt övriga värdepapper	0,966
Räntefonder	0,955
Bostadsrätter	0,937
Övriga fonder	0,893
Småhus	0,830
Nettoförmögenhet	0,896

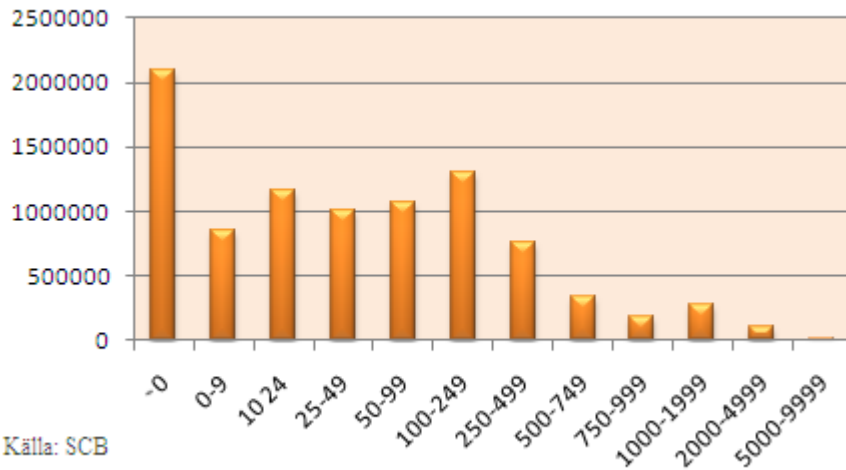
Källa: SCB

De finansiella tillgångarna är fördelade på så vis att 2 088 400 personer helt saknar finansiella tillgångar. 4 086 400 personer har ett sparande på mellan 1 och 99 999 kronor.

Tar vi hänsyn till att personer även äger skulder och reala tillgångar blir fördelningen av antalet individer den att 2 779 400 helt saknar tillgångar och har en negativ förmögenhet. 2 158 400 personer har en nettoförmögenhet på 1 till 99 000 kronor.

³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html>

Diagram 4. Nettoförmögenheten i tkr fördelat på antal individer, 2007

Att ett fåtal individer äger större förmögenheter leder till att medelförmögenheten för de som har finansiella tillgångar blir 236 000 kronor.

Väljer vi istället att se till medianvärdet för befolkningen som har finansiella tillgångar, får vi att tillgångar per person är 71 000 kronor.

Med hänsyn tagen till samtliga tillgångar och skulder är medelförmögenheten 601 000 kronor medan medianen då istället är 60 000 kronor.

En del av de finansiella tillgångarna är aktieförmögenheten som bekräftar mönstret. Medelportföljen hade i december 2010 ett värde på 341 000 kr. Medianportföljen var samtidigt värd 20 000 kronor.

Uppgifterna om hur förmögenheten är fördelad kommer från förmögenhetsstatistik som var underlag för förmögenhetsskatten. Skatten är nu borttagen och därför uppdateras inte längre dessa uppgifter sedan 2007.

En aspekt som kraftigt inverkar på värdet av våra sparade tillgångar är den latent kapital beskattningen. Vinstskatten är 30 procent på all vinst i det finansiella sparandet. Uppgifter på hur stort beloppet är som ska skattas vid en framtida avyttring saknas idag. Frågan blir då hur stor vår förmögenhet egentligen är med hänsyn tagen till framtida beskattning av värdet.

5. Hushållens relativa sparande

När vi ser på utvecklingen av tillgångar och skulder är det stora förändringar i tal. En jämförelse visar på en stor skillnad med hänsyn tagen till inflationen. Även skulderna har ökat i relation till inkomsterna. Sparkvoten har inte höjts utan varierar beroende på konjunktur inom ett intervall.

Nedan visas utvecklingen av hushållens tillgångar och skulder under 1970-2011. Alla siffror är angivna brutto.

Tabell 2. Hushållens reala och finansiella tillgångar och skulder 1970-2011. Löpande priser i miljarder kronor.

Löpande priser	1970	1980	1990	2000	2011	Ökat antal ggr
Reala tillgångar	227	605	1764	2435	5200	23
Finansiella tillgångar	138	383	1256	2679	5111	37
Kollektiv försäkring	0	0	0	648	1608	-
Skulder	80	282	861	1140	2728	34
Summa tillgångar	285	706	2159	4622	9191	32
Disponibel inkomst	103	307	725	1088	1708	17

Källa: SCB Sveriges Ekonomi, mars 2011, Svenskt näringsliv. Samt egna beräkningar.

De reala tillgångarna har ökat 23 gånger medan finansiella tillgångar har ökat 37 gånger under perioden. Hushållens skulder har ökat över 34 gånger sedan 1970. Disponibel inkomst har under perioden ökat 17 gånger. Hushållen har nu dubbelt så mycket lån att betala med sin inkomst jämfört med 1970.

Ser vi istället på förändringen i reala termer har vi följande utveckling.

Tabell 3. Hushållens tillgångar och skulder 1970-2011. Fasta priser i miljarder kronor.

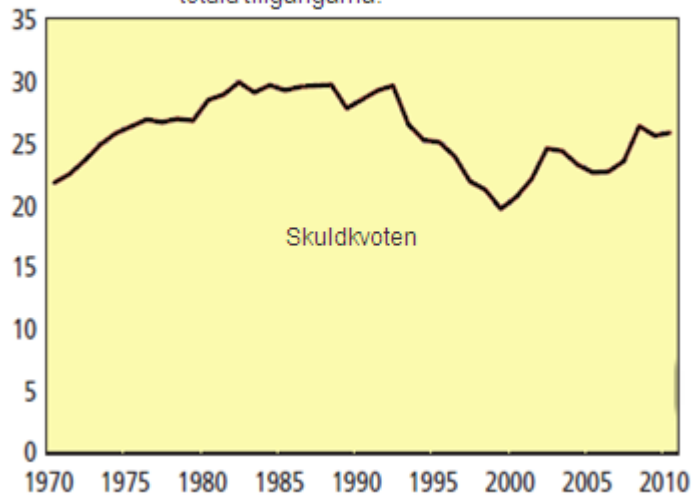
Fasta priser 2011	1970	1980	1990	2000	2011	Ökat antal ggr
Reala tillgångar	424	1016	2351	2832	5200	12
Finansiella tillgångar	258	643	1674	3115	5111	20
Kollektiv försäkring	0	0	0	754	1608	-
Skulder	149	473	1147	1326	2728	18
Summa tillgångar	532	1185	2877	5375	9191	17
Disponibel inkomst	192	515	966	1265	1708	9

Källa: SCB Sveriges Ekonomi, mars 2011, Svenskt näringsliv. Samt egna beräkningar.

Fram till och med 1985 var lånemarknaden reglerad av staten avseende både kreditmängden och räntan. Detta innebar att alla som önskade låna inte fick tillgång till krediter trots att återbetalningsförmåga fanns. Efterfrågan på lån översteg utbudet av krediter. 1985 ändrades detta och bankerna får sedan dess fritt låna ut kapital till kunder som klarar en kreditprövning. En låntagarens marknad har uppstått.

En annan stor förändring är fördelningen av andelen bundna lån. Tidigare fanns inte rörliga hypotekslån för bolånekunder, lånet bands på 5 år. Först mot slutet av 80-talet kom andra bindningstider. På senare år har rörliga lån (3-månadersbindning) blivit den vanligaste formen. Det har varit ett rationellt val då vi upplevt en period med sjunkande räntor. Nu går valet av rörlig ränta något tillbaka till förmån för bundna då räntorna stiger successivt. En stigande oro för framtida räntemarknaden gör att fler väljer att binda sina lån för att kapa en framtida ränteuppgång.

Diagram 5. Hushållens totala skulder i relation till totala tillgångarna.

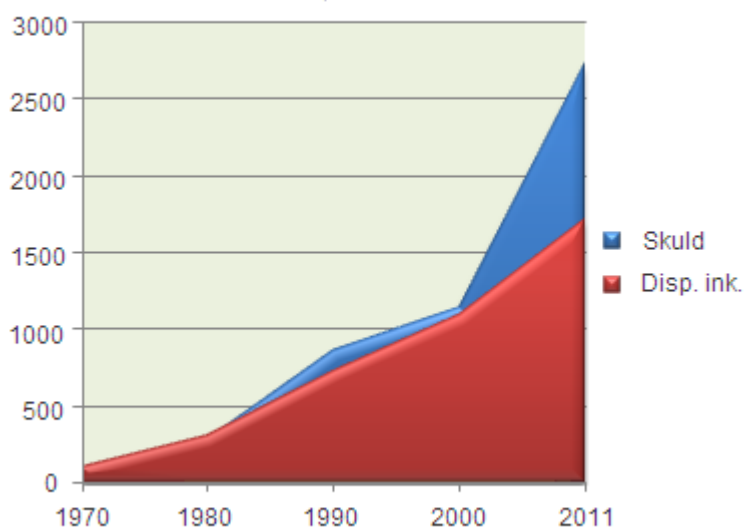
Källa SCB

Hushållens skulder ställda i relation till tillgångarna ger en slags skuldkvot. En annan skuldkvot är skulderna i relation till disponibla inkomster. Vid undersökningstillfällena har hushållens inkomster och skulder förändrats enligt följande, se diagram 6.

1970 var kvoten skulder i relation till disponibel inkomst 0,77. Skulderna motsvarade alltså 77 procent av inkomsten.

1980 var samma förhållande 92 procent av inkomsten, 1990 hade det ökat till 119 procent. Uttryckt på annat vis var skulden 19 procent större än den disponibla inkomsten. År 2000 var siffran 105 procent för att 2011 vara 160 procent. Hushållen har därmed 60 procent större skuld än inkomst.

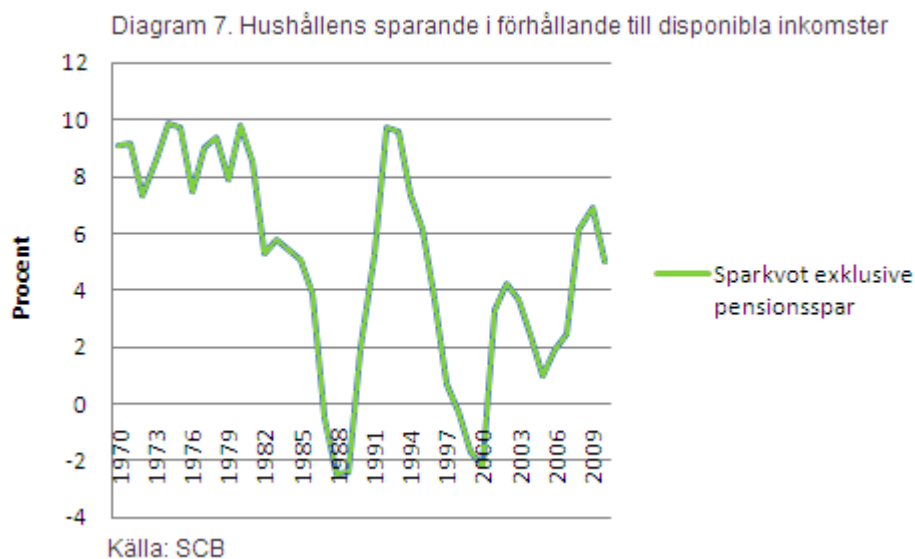
Diagram 6. Hushållens skulder och disponibla inkomster. 1970-2011, nominella tal.

Källa: SCB

Även om också tillgångarna har stigit i värde har de en förmåga att variera i marknadspris över tid. Skulder tenderar dock att behålla sitt värde, vilket blir tydligt idag när inflationen inte minskar skulderna på samma sätt som under 70- och 80-talen.

Kreditmarknaden var reglerad fram till 1985. När den då avreglerades framkom ett uppdämt lånebehov. Under samma tid ser vi en kraftig nedgång i sparkvoten som sammanfaller med denna regelförändring. Ett liknande fall i sparkvoten återfinns under andra halvan av 90-talet. Mönstret visar att vi i goda tider sparar allt mindre för att spara allt mer i mer osäkra tider.

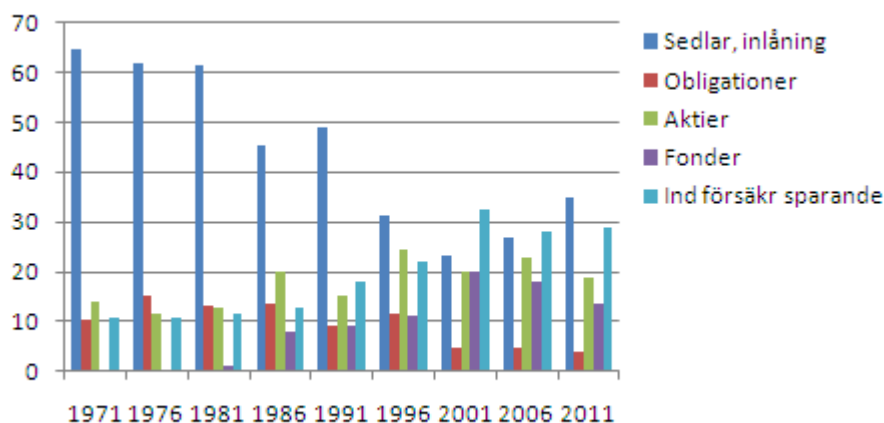

6. Hur hushållens finansiella tillgångar fördelas

Sparandet har förändrats till att mer omfatta aktieplaceringar. Vilket kan hjälpa till att säkra sparandet mot inflationen. Fler omfattas nu av aktiemarknaden bland annat via pensionssystem.

Boendet är för många svenskar den största tillgången. Vi har sett att förmögenheternas tillgångsslag är ojämnt fördelade mellan individer. Det är inte ovanligt att man satsar det mesta av sitt sparande på en och samma tillgång och då oftast på boendet. Men det finansiella sparandet har ändå ändrat karaktär under 40-årsperioden.

Diagram 8. Hushållens finansiella sparande i procentuell fördelning.

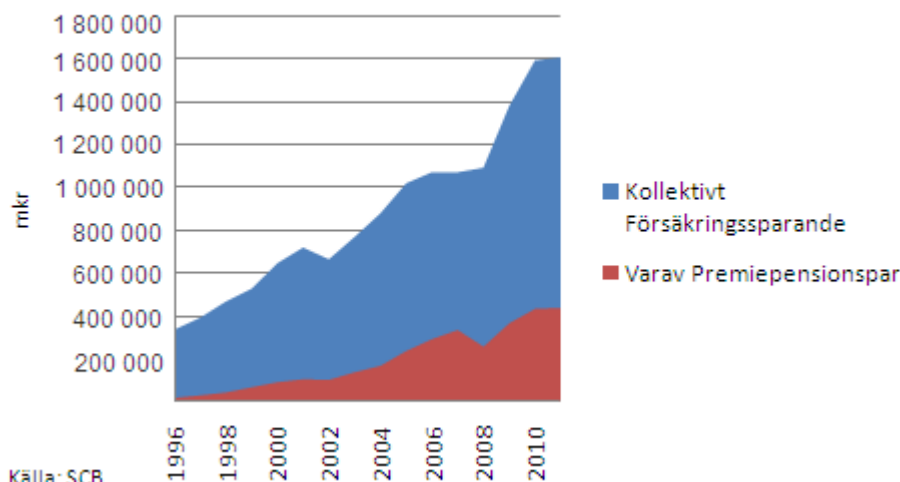
Källa: Lennart Berg, Uppsala Universitet, SCB och egna beräkningar

Från att sparandet var synonymt med ett bankkonto under 70- och 80-talen, troligen en effekt av de höga nominella räntorna och att man inte var van vid att spara i mer riskfyllda sparformer, har sparandet diversifierats till att innehålla många olika sparformer vilka till övervägande del är inriktade mot aktiemarknaden. Detta tyder på att sparandet är placerat där avkastningen har möjlighet att pareras mot inflationen. Men långt ifrån alla har sina placeringar på detta sätt. Som vi tidigare konstaterat är det främst sparare med större tillgångar som placerar i avkastande tillgångar. Fortfarande är posten Sedlar, inlåning förhållandevis stor, nästan 35 procent av sparandet.

Men dessa poster förklarar endast något mer än hälften, 3 504 miljarder kronor, av de totala finansiella tillgångarna hushållen enligt officiell statistik äger, 6 337 miljarder kronor. Resterande hälft består i stort sett av två poster, bostadsrättsandelar om 1 226 miljarder kronor samt kollektivt försäkringssparande om 1 607 miljarder kronor där bland annat premiepensionen inkluderas.

Ser vi på utvecklingen av posten Kollektivt försäkringssparande återfinns den i statistiken först 1996, då med summan 337 miljarder kronor.

Diagram 9. Kollektivt försäkringssparande

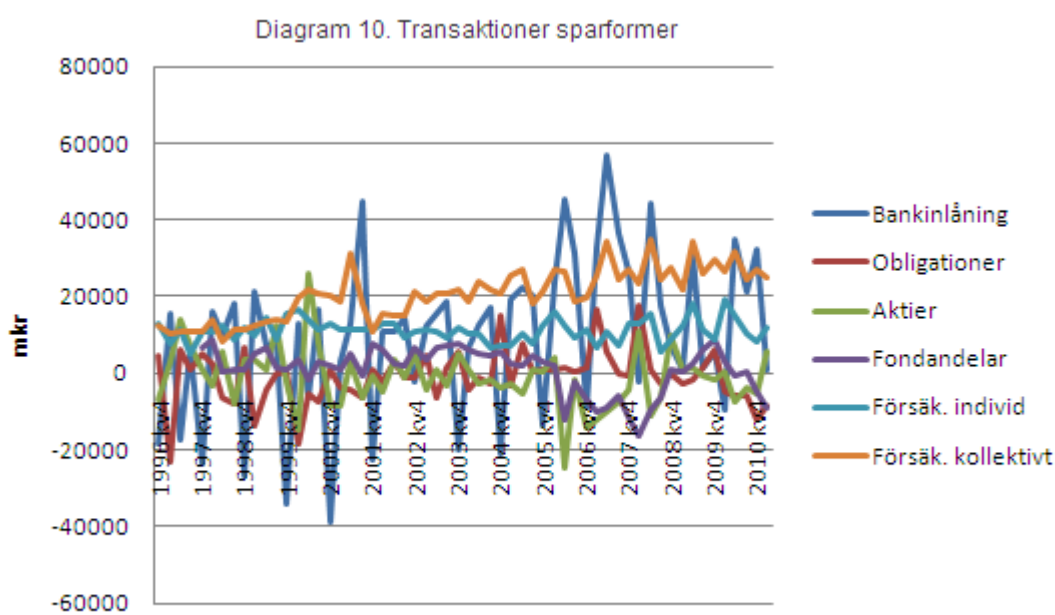

Källa: SCB

Idag utgör premiepensionen 27,6 procent av värdet i det kollektiva försäkringssparandet. Motsvarande förhållande för 1996 var 5,8 procent. Att andelen premiepension har ökat senaste åren beror inte bara på kursuppgångar. Även åldersstrukturen inverkar då personer födda 1954 och tidigare har haft en mindre del avsatt i premiepension. Strukturförändringen gör att premiepensionsavsättningar ökar i ytterligare 8 år. Då omfattar systemet fullt ut alla yrkesaktiva under 65 år.

Att placeringarna är viktade mot aktiemarknaden syns tydligt då vi ser börsens rörelsemönster med sättningar runt 2000 med it-bubblan respektive 2007 då den senaste finansiella oron tog fart.

En stor del av svenskens nysparande tillkommer via kollektiva försäkringssystemet snarare än via det egna sparandet.

Källa: SCB

En skillnad mot privat sparande som i tider av oro varierar, är att kollektiva försäkringssparandet fortsätter med ytterligare avsättningar även i oroliga tider. Något som förtydligas i diagram 10 ovan. Även om aktiesparande har varit ytterst volatil som sparform de senaste 10 åren visar ett regelbundet sparande, som det kollektiva, tydligt hur ett långsiktigt sparande faktiskt fungerar.

Till exempel har ett månadssparande med 200 kronor i månaden från 1984 till och med december 2010 vuxit till 87 000 kronor på ett sparkonto och till 329 200 kronor i en allemansfond. Totalt insatt kapital är 64 000 kronor. Kanske det sporrar fler nysparare att påbörja ett eget mer långsiktigt aktie-/fondsparande utöver det kollektiva systemet?

Källa: EcoWin

Att börsens rörelser i antalet indexpunkter från år 2000 är långt större än tidigare syns i grafen ovan.

Detta medför dock inte att börsen upplevdes vara utan volatilitet tidigare. 70-talet inleddes med en nedgång på över 36 procent för att fram till 1976 stiga med 112 procent. Från toppen faller sedan börsen med 33 procent. Börsen tog ytterligare fart och gick upp med hela 490 procent 77-84. Börsen har alltså även tidigare visat liknande mönster som vi har idag med uppgångar som motsvarar mer än en dubbling av värdet samt tydliga fall därefter. Börsen följer sitt historiska mönster med stora procentuella rörelser. Skillnaden idag är att indextalen är högre och det gör de tidigare rörelserna svåra att identifiera.

Kan insikten om ett långsiktigt sparandes utveckling göra att fler som tidigare saknat intresse för sparande, annat än till semestrar och andra mer kortsiktiga sparmål, förstår sparande över tid. Att många pratar varmt om just boende kan bero på det enkla faktum att det är den enda långsiktiga placerade tillgång som många har och sedan behåller över tid. Andra placeringar avyttras ofta efter en relativt kort tid eller efter en uppgång. Ett sparat kapital behöver alla hushåll för att bättre klara av olika förändringar i livet, både på kort sikt och på lång sikt. Även för att nå uppsatta mål, som köp av eget boende eller investeringar i sig själv eller kapitalvaror. Att så få sparar gör att många inte får uppleva den fördel ett sparkapital medför i form av handlingsfrihet och minskad sårbarhet.

7. Sammanfattning

Mycket har förändrats under rapportens 40-åriga perspektiv. Förutom förändringar i skattesystemet och regler så ändras även vår omvärld. Perioder av hög ränta och inflation är inte enbart en svensk företeelse utan mönster som återfinns på ett internationellt plan.

Under 40-årsrapportens början var sparräntan nominellt sett högre än idag. Runt 10 procent var vanligt under 80-talet. Det är då lätt att förledas till att tro att avkastningen därför var god, och bättre än dagens lägre nominella ränta på någon procent. Resultatet visar på ett annat utfall, efter inflation och skatt minskade värdet på räntesparandet under 70- och 80-talet. Idag är realräntan oftast positiv, även efter skatt.

Mätt från 1971 till 2011 har inflationen urholkat värdet av kronan med 85,75 procent. Det betyder att avkastningen på en placering måste ha stigit med mer än 600 procent för att behålla sitt värde. Tusenlappen stoppad i madrassen 1971 har endast köpkraft på 140 kronor kvar.

Hushållens finansiella tillgångar fördelas allt mer på olika tillgångsslag som aktier, konton, obligationer och försäkringar. Det betyder att svenska hushåll sparar allt mer i placeringar som parerar inflationen och bevarar värdet. Fortfarande är posten inlåning och sedlar förhållandevis stor med 35 procent av förmögenheten.

Börsen kan tyckas vara mer volatil än vanligt de senaste 12 åren. Men de procentuella rörelserna har alltid varit stora på aktiemarknaden. Jämför vi med 70-talet så återfinns stora svängningar med liknande stora procentuella rörelser som idag. Skillnaden är idag att börsens rörelser i antalet punkter har ökat vilket gör de tidigare rörelserna svåra att identifiera.

En stor del av hushållens sparande sker via kollektiva försäkringar. En fördel med kollektivt sparade medel är att de avsätts varje år, även i oroliga tider, då annat sparande kan minska. Att hushållens finansiella tillgångar ökat på senare år beror framförallt på avsättningarna till tjänstepension och premiepension.

När beräkningar på hushållens förmögenheter sker måste hänsyn tas till den latent beskattning som delar av förmögenheten består av. Hur mycket av vårt sparande är egentligen vårt och hur mycket ska skattas bort? Någon sådan beräkning finns inte idag.

Det råder stora skillnader mellan olika hushålls förmögenheter. Hushållen har jämnt fördelad lön samtidigt som de har ojämnt fördelad förmögenhet. Detta syns tydligt när vi jämför genomsnittsvärdet av förmögenheter med medianvärdet. För dem som har finansiell förmögenhet är genomsnittet 236 000 kronor medan medianvärdet är 71 000 kronor. Sett till samtliga tillgångar och skulder är medelförmögenheten 601 000 kronor per capita medan medianen då istället är 60 000 kronor.

Ser vi till hushållens lån i relation till löner hade hushållen under 70- och 80-talet inkomster som var större än skulderna. Under 90-talet och runt 2000 blev istället skulderna större än inkomsterna med mellan 5-20 procent för att idag nå hela 160 procent av inkomsterna.

Hushållen har idag dubbelt så stora lån att betala ränta på med sina inkomster jämfört med för 40 år sedan.

Källförteckning

Fickekonomen, årliga skrifter åren 1971 – 2011, Institutet för Privatekonomi, Swedbank

Hushållen under 35 år, 1971 – 2006, Institutet för Privatekonomi, Swedbank

Avdragslexicon 1989 Anders Andersson och John Larsson

Statistisk årsbok 1971

Svensk sparbanks tidsskrift 1971 resp. 1972

SCB: diverse statistik och rapporter

Skatteverket.se

Regeringen.se

Riksdagen.se

Svenskt näringsliv

Lennart Berg, Uppsala Universitet

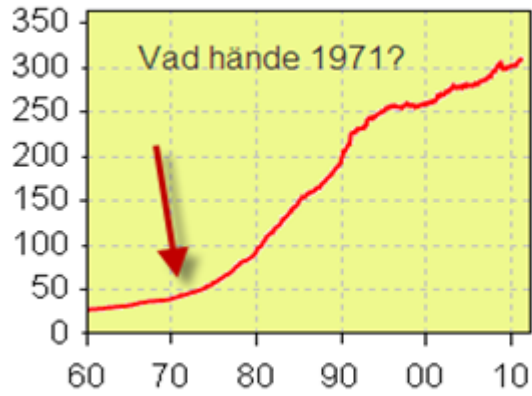
The International Economics Study Center

Reuters EcoWin

Cia.gov /library/publications/the-world-factbook

Diagrambilaga

Diagram 1. Konsumentprisindexår 1960-2011. Basår 1980

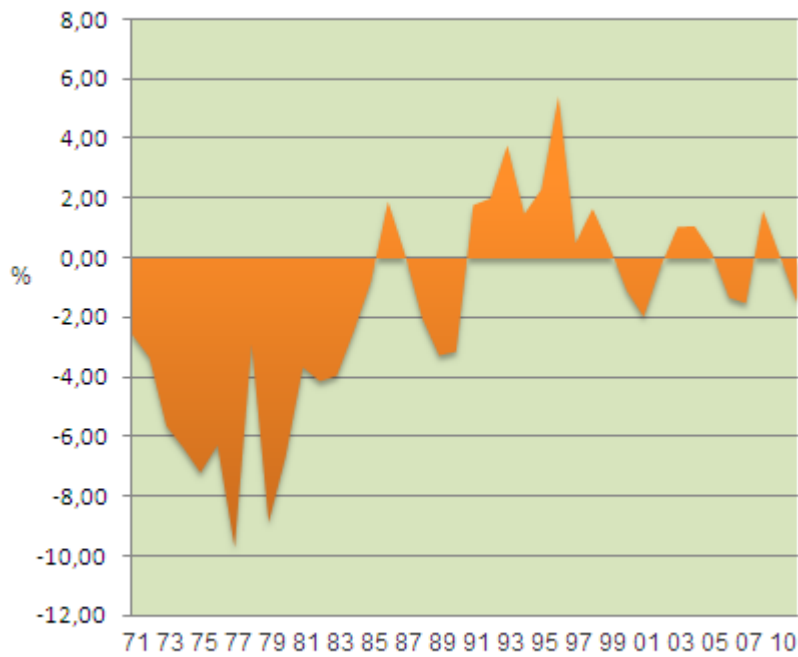
Källa: EcoWin

Diagram 2. Penningvärdets urholkning 1971-2011.

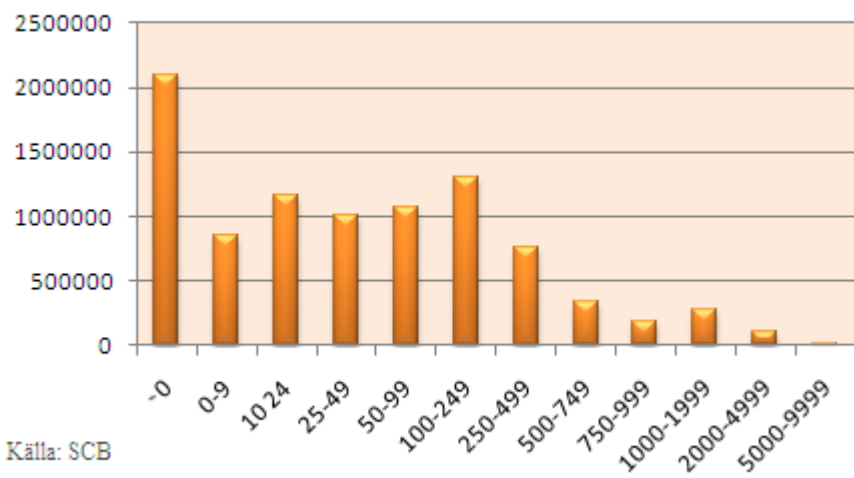
Källa: SCB och egen bearbetning

Diagram 3. Realavkastning på banksparande, efter skatt

Källa: Institutet för privatekonomi

Diagram 4. Nettoförmögenheten i tkr fördelat på antal individer, 2007

Källa: SCB

Diagram 5. Hushållens totala skulder i relation till totala tillgångarna.

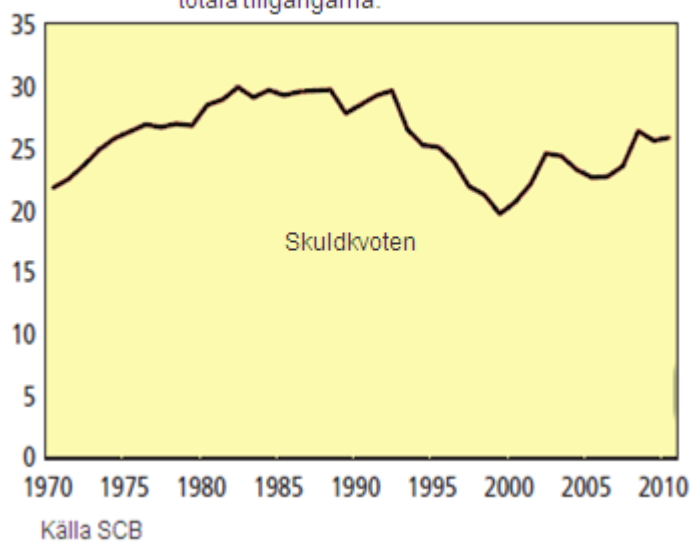
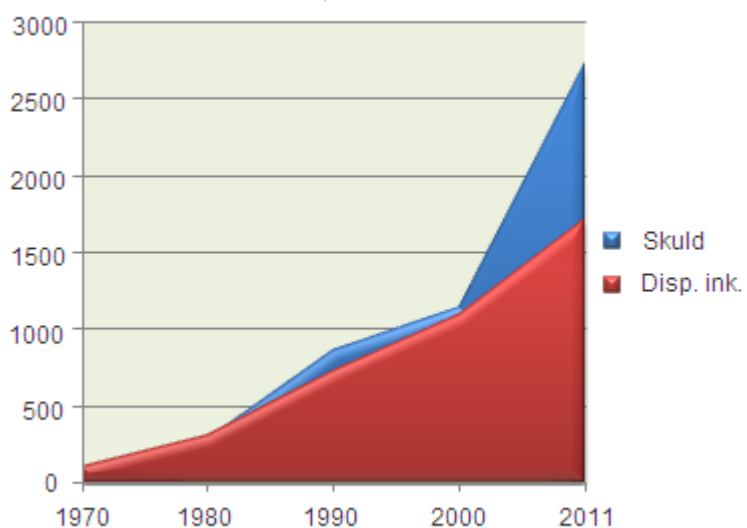

Diagram 6. Hushållens skulder och disponibla inkomster. 1970-2011, nominella tal.

Källa: SCB

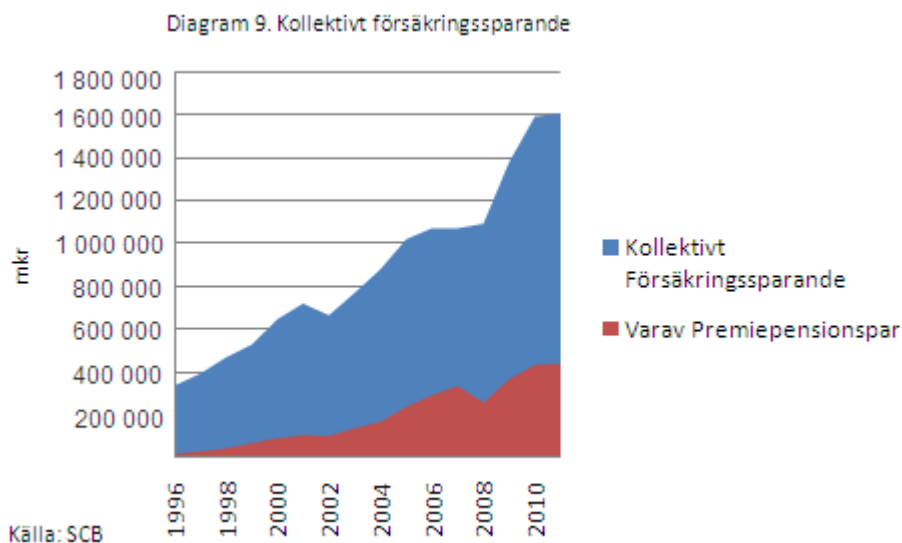
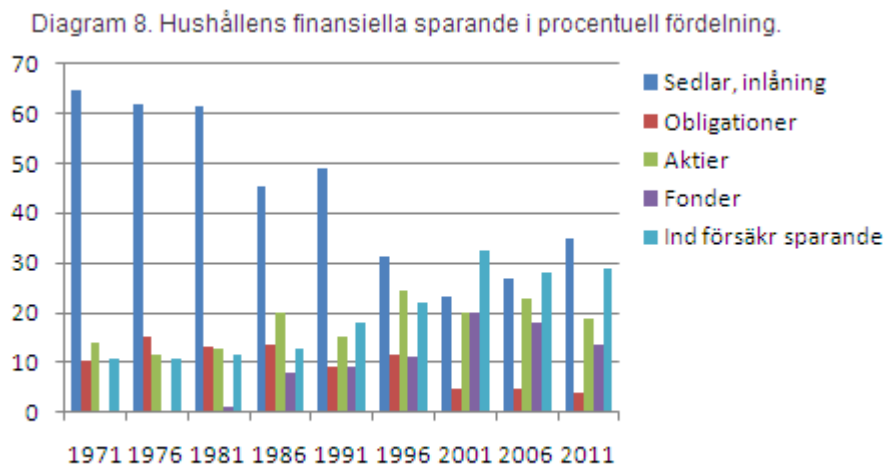
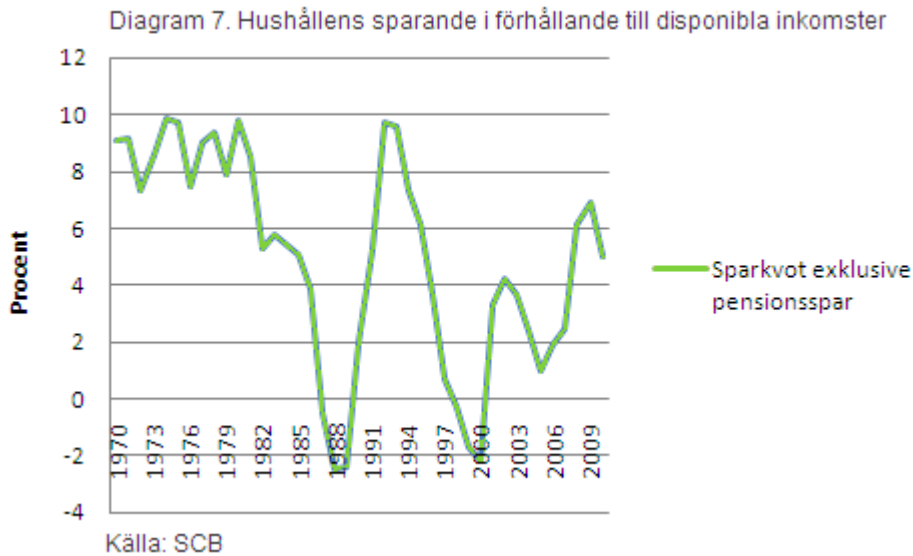
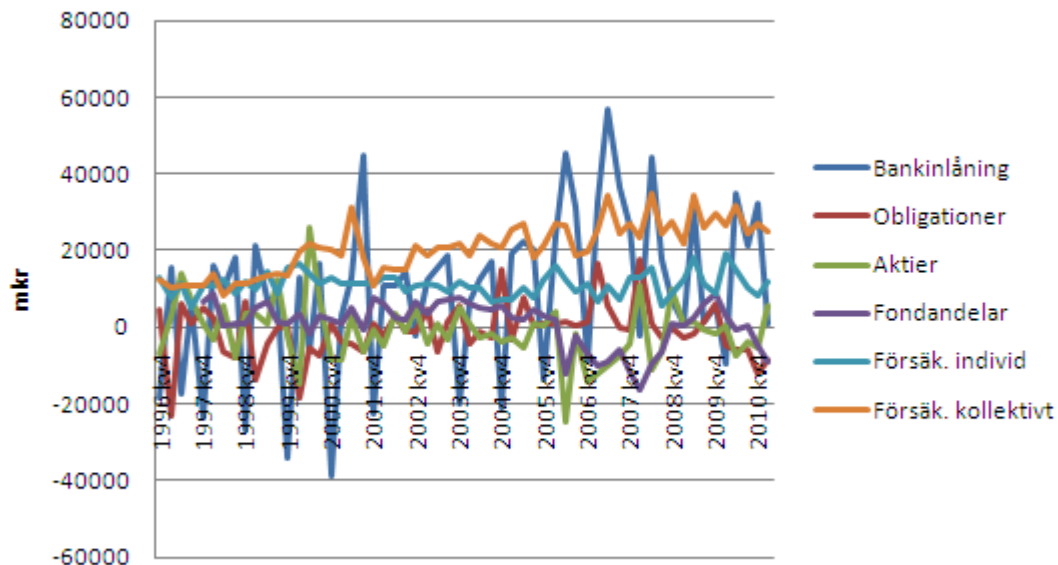
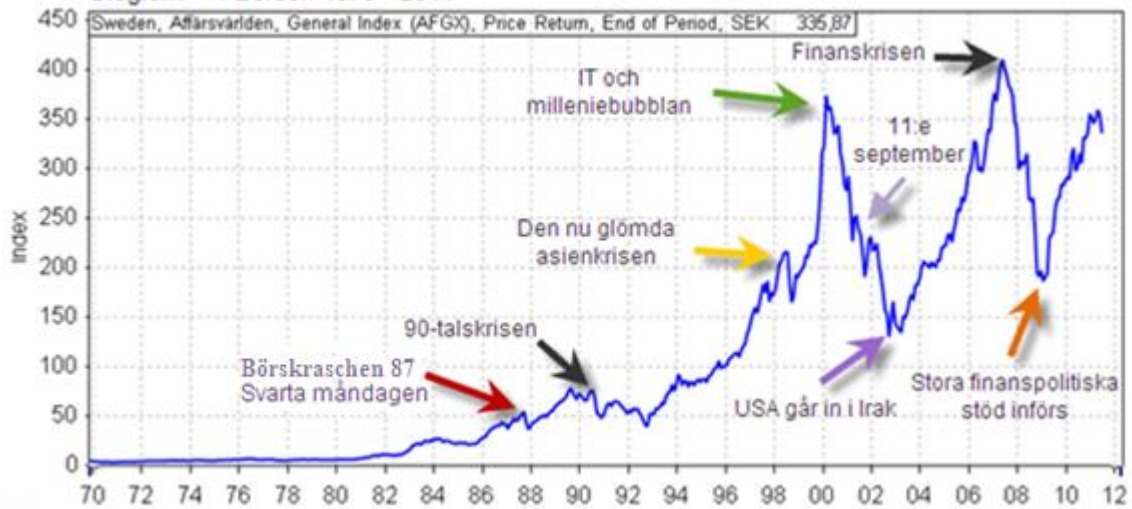

Diagram 10. Transaktioner sparformer

Källa: SCB

Diagram 11. Börsen 1970 - 2011

Källa: EcoWin

Tabell 1. Ginikoefficient på förmögenhet. Fördelning av tillgångar. 1,0, en äger allt, 0,0, alla äger lika.

Tillgångsslag	Ginikoefficient
Hysesfastigheter	0,999
Jordbruksfastigheter	0,986
Börsnoterade aktier	0,980
Obligationer samt övriga värdepapper	0,966
Räntefonder	0,955
Bostadsrätter	0,937
Småhus	0,830
Nettoförmögenhet	0,896

Källa: SCB

Tabell 2. Hushållens reala och finansiella tillgångar och skulder 1970-2011. Löpande priser i miljarder kronor.

Löpande priser	1970	1980	1990	2000	2011	Ökat antal ggr
Reala tillgångar	227	605	1764	2435	5200	23
Finansiella tillgångar	138	383	1256	2679	5111	37
Kollekt försäkring	0	0	0	648	1608	-
Skulder	80	282	861	1140	2728	34
Summa tillgångar	285	706	2159	4622	9191	32
Disponibel inkomst	103	307	725	1088	1708	17

Källa: SCB Sveriges Ekonomi, mars 2011, Svenskt näringsliv. Samt egna beräkningar.

Tabell 3. Hushållens tillgångar och skulder 1970-2011. Fasta priser i miljarder kronor.

Fasta priser 2011	1970	1980	1990	2000	2011	Ökat antal ggr
Reala tillgångar	424	1016	2351	2832	5200	12
Finansiella tillgångar	258	643	1674	3115	5111	20
Kollektiv försäkring	0	0	0	754	1608	-
Skulder	149	473	1147	1326	2728	18
Summa tillgångar	532	1185	2877	5375	9191	17
Disponibel inkomst	192	515	966	1265	1708	9

Källa: SCB Sveriges Ekonomi, mars 2011, Svenskt näringsliv. Samt egna beräkningar.